

Příloha k protokolu o SZZ č.

Diplomant: **Bc. Michaela Komendová**

Vysoká škola: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta

Katedra: Katedra společenských věd

Aprobace: AJ - OV

Datum odevzdání posudku: 15. 8. 2014

vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Některé ekonomické aspekty vzdělávání v České republice (téma)

Michaela Komendová zpracovala svou diplomovou práci na aktuální téma, které dotýká ve vybraných výkonných a ekonomických ukazatelích hodnocení vzdělávání v České republice v komparaci se zeměmi OECD. Práce je kvalitně zpracována, má rozsah 83 stran bez příloh a s přílohami činí její rozsah celkem 106 stran.

Práce má logickou strukturu a je členěna kromě úvodu a závěru do čtyř kapitol a vybavena je náležitým způsobem včetně anotací, seznamu literatury (tištěných i elektronických zdrojů) rejstříku grafů a seznamu příloh. Práce působí jako kompaktní celek s dobře rozmyšlenou a naplněnou strukturou jednotlivých kapitol a subkapitol, s funkčními přílohami, na jejichž finální verzi se autorka většinou podílela, a po stránce grafické je příkladně zvládnuta, protože autorka věnovala značnou pozornost tvorbě grafů ve 4. kapitole, které zpracovala z vybraných zdrojů. Rovněž poznámkový aparát, i když nejsou využity všechny jeho možnosti, protože autorka odkazuje na přílohovou část ve vlastním textu, je v citačním ohledu na vzorové úrovni. Styl psaní autorky je až na výjimky srozumitelný, na dobré úrovni stylistické i gramatické, avšak s drobnými nedostatky.

Je třeba připomenout, že ve shodě se zadáním práce autorka bez problémů využívala literaturu i zdroje v angličtině, přičemž pochopitelně nejdůležitějším datovým zdrojem pro ni byly přehledy OECD *Education at a Glance*, ale i další. A dále také, že diplomantka svou práci z části navazuje na svou úspěšnou bakalářskou práci *Základní rysy ekonomiky ČR v ukazatelích OECD (2012)*, takže jí problematika mezinárodní komparace a působnosti OECD nebyla neznáma. To se kladně projevuje v dostatečné míře odborné vybavenosti a zasvěcenosti do tématu, které jako studentka pro úspěšné zvládnutí diplomového úkolu potřebovala.

Nakonec musím jako vedoucí práce prohlásit a zdůraznit, že Michaela Komendová pracovala velmi samostatně. Konkrétní stanovení cílů a členění práce, doplnění literatury, výběr dalších zdrojů a zvláště výběr indikátorů pro vzdělávání - to vše vzniklo na základě vlastního přístupu, rozmyslu i provedení. Pokud jsem jí vedl, tak pouze v zásadním nasměrování, v poukazech na širší kontext, v upozornění na metodologický, metodický či obsahový problém, a vše ostatní, jak již řečeno, je výsledkem její vlastní práce. Za to jí musím pochválit, ač na druhou stranu, to nemusí být pro vedoucího práce vždy ideální situace.

V komentáři k nejdůležitějšímu z práce uvedu stručně následující. V první kapitole (*Lidský kapitál*, str. 10-29) se autorce podařilo podat základní (ale celkem fundovanou) informaci o této ekonomizující kategorii od koncepcí T. Schultze a G. Beckera přes investice do lidského kapitálu až po jeho měření. Vidím v tom velmi promyšlené členění, protože zejména v cílené procesuální tvorbě lidského kapitálu a jeho měření jde o otázku vzdělávání, případně vzdělání a dále pak o jeho výkonové, ekonomické, resp. finanční, ale také i neekonomické hodnocení a měření. Autorka si předsevzala, že otázku vzdělávání (vzdělání) bude posuzovat na úrovni jednotlivce, státu a také v mezinárodní komparaci, v tomto případě jako součást činnosti OECD a podle její metodiky (s přihlédnutím k situaci v ČR), a v dalších kapitolách (*Vzdělávání*, str. 30-36; *Ekonomické ukazatele vzdělávání*, str. 52; *Výsledky ekonomických ukazatelů vzdělávání*, str. 53-71) svůj záměr naplňovala. To mám za zásadní rys práce.

Konkrétně připomínky nebo výtky jsou následující.

1. V první kapitole, když autorka píše o teoretických lidského kapitálu, snad mohla více využít Beckerovu koncepci v poslední kapitole - jako důchodový dopad na vzdělanostní strukturu v České Republice (nejen u učitelské profese, str. 56-58). Možná by objevila i další zajímavé souvislosti mezi vzdělaností a důchody a teorií a praxí. Ale chápu, že Schultzův přístup jí více vyhovoval (str. 43, 72). A bylo by také zajímavé, kdyby rozšířila svůj záběr i na Milтона Friedmana. Jako výtku bych zde uvedl, že se někdy v textu kapitoly opírá více o sekundární literaturu (Jiří Kameníček), i když to není chybné, než o svou četbu primární literatury. Ovšem přejímání výkladu Smithovy „neviditelné ruky trhu“ z Holmanovy učebnice ekonomických učených už se na této úrovni práce objevit nemělo!!!
2. V kapitole *Vzdělávání*, která je sice stručná, ale velmi funkční, protože představuje most mezi teoretickými koncepcemi a soudobou indikací a klasifikací vzdělávání s mezinárodní platností, zvláště u skupiny zemí OECD, snad mohla autorka více osvětlit vazbu „vzdělávání“ a „vzdělání“, protože v práci s oběma termíny zachází, jako by byly totožné. A na to navrhuje i přesnější vymezení toho, co autorka považuje za „ekonomické“ ve vztahu ke vzdělávání a vzdělání. Přesněji řečeno, v jakých souvislostech se můžeme k výkonovému, finančnímu, nebo ekonomickému aspektu vzdělávání a jeho výsledků dostat třeba zrovna pro autorku výchozím dokumentu *Education at a Glance*.
3. Usnadnilo by jí to zdůvodnění obsahu další kapitoly *Ekonomické ukazatele vzdělávání*, jejíž struktura i obsah jsou podmíněny právě výběrem těch ukazatelů, které autorka za ekonomické považuje. Že má na svůj výběr právo je nesporné. Ale protože využívanými zdroji jsou zde nejen *Education at a Glance*, ale i průzkumy OECD *Program pro mezinárodní hodnocení studentů (Programme for International Student Assessment, PISA)* a *Mezinárodní výzkum dospělých (Programme for International Assessment of Adult Competencies PIAAC)* nejde ve všech zdrojích o ukazatele stejného typu. Proto bylo třeba „ekonomický“ aspekt v hodnocení ukazatelů průzkumů zpřesnit. Přes tuto připomínku se nedomnívám, že diplomantka snad problém podcenila nebo nepochopila, jak ukazuje například text na str. 50-51, ale explicitně se k němu nikde v práci nevyjadřuje. Byl bych rád, kdyby se k němu autorka vyjádřila při obhajobě.
4. Logicky je celá třetí kapitola je metodickou přípravou k tomu, aby zvolené ukazatele mohla v poslední kapitole *Výsledky ekonomických ukazatelů* (str. 53-71) zpracovat a ve vybraném komparačním souboru zemí doložit. To také úspěšně činí a prezentuje je ve vlastním grafickém a základním kvantitativním rozboru s případným komentářem. Podrobnější a hlubší analýzu diplomantka neprovádí. První skupina ukazatel pochází z *Education at a glance* a ilustruje Míru graduace na terciární úrovni ČR A i B v komparaci s průměrem OECD a vybranými sousedními zeměmi v časové řadě 2000-2011. Dále pak míru zaměstnanosti a v ČR v závislosti na dosaženém vzdělání v časové řadě 2000-2011 v komparaci s průměrem zemí OECD u téhož indikátoru. Dále pak specifický indexový indikátor platu učitelů na primární, sekundární a vyšší sekundární úrovni ČR, průměru OECD, Rakouska a Maďarska, opět v rozmezí let 2000-2011. A nakonec platy učitelů pro 15 letech praxe na nižším stupni sekundárního vzdělávání pro ČR a vybrané země OECD. Ukazatel platů učitelů je následně doplněn pro ČR vybranými údaji k roku 2011 ze studie CERGE-EI UK v Praze. Z nejdůležitějších dílčích závěrů, které jsou následně sumarizovány i v *Závěru* práce, dospívá autorka k názoru, že se i v ČR potvrzuje fakt, že „...Míry zaměstnanosti rostou spolu s vyšší nevyššího dosaženého vzdělání. To je hlavní důvod zvyšujících se investic do lidského kapitálu.“ (str. 55) V dalším případě pak k závěru, že platy učitelů v ČR, chápané jako významný náklad na vzdělávání, jsou v ČR na takové úrovni, kterou považuje ve srovnání s OECD „za katastrofální výsledek“ (str. 52). Údaje ze studie pak navíc vyvracejí „názor, že je na tom český učitel finančně dobře“ a to platí jak u začínajících učitelů, tak i těch s delší dobou praxe. Platové podmínky podle autorky nemotivují dostatečně učitele obou věkových skupin. „Motivace učitelů má vliv na kvalitu jejich výuky a tedy na kvalitu celého života. Z těchto údajů pak jasně vyplývá fakt, že učitelská profese není pro mladou populaci nikterak populární ani dostatečně motivující.“ (str. 58) S těmito závěry mohu, bohužel, pouze souhlasit.
V dalších dvou podkapitolách se autorka zabývá výsledky průzkumů PISA a PIAAC pro ČR. Jde o ukazatele tzv. gramotnosti, která je považována za důležitý indikátor efektivnosti vzdělávacího procesu ve školním vzdělávání u patnáctiletých žáků (PISA) a v dosažené a uplatňované efektivnosti u dospělých. V obou případech jsou tyto gramotnosti považovány za klíčový indikátor vybavenosti lidského kapitálu pro trh práce, pro růst ekonomického i společenského potenciál zemí i pro zdravější životní styl (well-being). Nebudu se zde více o problému rozepisovat. Shrnu jen, že autorka na základě komparace gramotnostních složek obou druhů průzkumů ČR se zúčastněnými zeměmi a průměrem zemí OECD (v časových intervalech od roku 2000 do roku 2012) nehodnotí výsledek ČR, až na výjimky, nikterak pozitivně. Hodnocení věnuje značnou pozornost, předznamenává je jak grafickým zpracováním relativních (procentních) výsledků jednotlivých gramotností, tak i odkazem na přílohy, kde jsou uváděny metodické vysvětlivky a autorkou zpracované bodové tabulky komparací. Rozbor je opět kvantitativní s vlastními komentáři.

K těmto dvěma podkapitolám je možné mít až nepřeborně připomínek a otázek, ale zvolím jen dvě. Jakou váhu autorka přikládá indikátorům PISA a PIAAC, když je zařadila do práce, a zda se domnívá, že stejným typem testování jsou hodnoceni i naši žáci nebo studenti nebo že jsou na toto hodnocení připravováni. Budu opět velmi rád, když při obhajobě na ně odpoví.

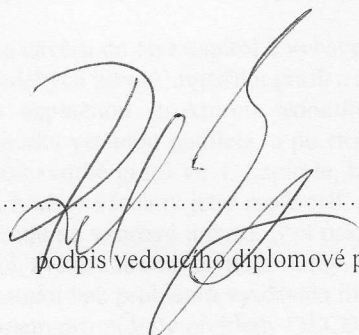
Nemám k práci dalších připomínek, kromě následující k *Závěru*. V zásadě souhlasím s tím, co v něm autorka uvádí a považuji to za její vlastní názory nebo stanoviska. Myslím však, že se alespoň v *Závěru* měla ještě hlouběji zamyslet nad souvislostí, která podle mne existuje mezi teoretickými koncepcemi lidského kapitálu, hlavně v oblasti důchodové, a situací v naší zemi, kterou dokládala indikátory. A také si myslím, že v něm není dostatečně dotčen nebo zdůvodněn ten autorčin koncept, který v práci realizovala a kterým vyjádřila své pochopení zadání i názvu práce. (To se váže k připomínkám 2. a 3., které jsou uvedeny výše.)

Celkové hodnocení diplomové práce je takové, že jsem přesvědčen o tom, že autorka prokázala jasně schopnost samostatné odborné práce s tvůrčími prvky. Prokázala, že je schopna dlouhodobě a systematicky pracovat s odborným textem, že je jazykově dobře vybavena i heuristicky zdatná a že má předpoklady i pro svůj další kvalifikační růst. Diplomová práce sice nedosahuje úrovně odborné studie, ale její některé významné a již uváděné charakteristiky má.

Dovolil bych si Michaelu Komendovou za její diplomovou práci z pozice vedoucího práce pochválit.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou výborně (1).

Návrh na klasifikaci diplomové práce: výborně (1)

.....
podpis vedoucího diplomové práce